

Kan het debat over de pensioenhervorming eindelijk beginnen?

Opinie gepubliceerd in *De Tijd*, 29 juni 2017, p. 10

Frank Vandenbroucke, Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam

Hoe krijgen we een goed pensioenstelsel? Drie jaar geleden stelde een commissie een consensusrapport voor. Het uitgangspunt was dat sociale partners en overheid een ambitie vastleggen met betrekking tot de kwaliteit van de pensioenen die ze op lange termijn wensen. Het maatschappelijke contract zou moeten garanderen dat de verhouding tussen de gemiddelde pensioenen en de gemiddelde inkomens van actieven goed blijft, wat vandaag helaas niet verzekerd is. Vervolgens zou het sociale contract stipuleren welke aanpassingsmechanismen nodig zijn om deze ambitie veilig te stellen. Daarnaast moeten verschillen tussen pensioenen van ambtenaren, werknemers en zelfstandigen die je vandaag niet meer kan uitleggen (zoals het feit dat ambtenaren pensioen opbouwen met studiejaren) geleidelijk verdwijnen. Tot daar in een notendop de boodschap in 2014.

Heeft de regering dergelijk sociaal contract op de sporen gezet? Neen. Let wel, de regering heeft maatregelen genomen die op termijn hoogstwaarschijnlijk noodzakelijk zijn. Een voorbeeld is de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd in 2025 en 2030. Wie zich daar halsstarrig tegen verzet, heeft ongelijk. Maar deze beslissing is vooral een aankondiging: het gaat om een verhoging die ingaat indien een regering die aantreedt in 2019 of in 2024 zich niet bedenkt. Het gaat niet om een overlegd, breed aanvaard en diep verankerd mechanisme waarmee het pensioenstelsel geleidelijk en stapsgewijze aangepast wordt aan demografische evoluties. Voor het overige is het pensioenbeleid een aaneenschakeling geworden van aankondigingen en initiatieven, waarbij het overzicht en de samenhang zoek zijn. De uitvoering van dit beleid wordt steeds complexer. Tegelijkertijd is het vertrouwen tussen de minister en de sociale partners, en tussen de sociale partners onderling, totaal zoek. De minister heeft gezegd dat hij de pensioenhervorming opnieuw ter hand neemt, en legt nu enkele fundamentele vragen voor aan de partners. Dat is goed. Maar het signaal moet ook gegeven worden dat men in diverse kleinere dossiers de relatie met de partners wil herstellen.

Hoe moet het nu concreet verder? De Pensioeninstellingen en de Academische Raad voor het pensioenbeleid stellen voor om vanaf nu alles te zetten op een grondige en samenhangende hervorming: deze zou doorgevoerd moeten worden tegen 2025 (en niet 2030, zoals in het regeerakkoord stond). Maatregelen die nog in de pijplijn zitten, moeten afgewerkt worden, maar alleen als ze niet strijdig zijn met de doelstellingen van de uiteindelijke hervorming; als dat niet mogelijk is, dan is het beter om ze uit te stellen. Voor het overige mogen er gedurende 5 jaar geen initiatieven komen die haaks staan op de filosofie van de hervorming of de overgang compliceren. Vanzelfsprekend wil dat niet zeggen dat het beleid 'bevoren' wordt; wat nodig is, is samenhang. Dat zou moeten vastgelegd worden in de nieuwe beheersovereenkomst tussen de regering en de Pensioeninstellingen.

Kunnen de vakbewegingen en het bedrijfsleven de handschoen opnemen en samen nadenken over een goed pensioenstelsel? Enkele eerste reacties op de nota van de pensioeninstellingen en de Academische Raad stemmen niet optimistisch. Wil men de politieke krachten die het sociale overleg vandaag liever kwijt dan rijk zijn, gelijk geven? Ik kan dat moeilijk geloven. Indien de vakbeweging

het wenst, ligt hier een kans om na te denken over de vraag hoe de werknemerspensioenen, die vaak bijzonder mager zijn, verbeterd kunnen worden. Kortom, de minister moet zijn strategie herdefiniëren en met een schone lei beginnen, en de sociale partners moeten bereid zijn op de lei te schrijven.